

तनुमध्यं चान्द्रायणम्” । अग्निचान्द्रायणमाह यमः
 “लोस्तीन् पिण्डान् समग्रीयात् नियतात्मा दृढव्रतः ।
 हविष्यान्नस्य वै सासृष्टिचान्द्रायणं स्मृतम्” । अत्र
 चत्वारिंशच्छतद्वयसंख्या भवति । यासपरिमाणमाह परा-
 शरः “कुक्कुटाण्डप्रमाणान्तु यावद्वा प्रविशेन्मुखम् ।
 एवं यासं विजानीयाच्छुद्धार्थं कायशोधनम्” । सकल
 चन्द्रायण एव चतुर्दश्यामुपवासं कृत्वाऽपरदिने पञ्चदश्यां
 संयमः कार्यः । यथा बौधायनः “शुक्लं चतुर्दशीमुप-
 वसेत् कृष्णचतुर्दशीं वा केशश्मश्रुनखलोमानि वापयित्वा”
 इत्याद्यभिधाय “तिथिनक्षत्रादिहोमं प्रत्यहस्तुवान्”
 विस्तरभयाद्य लिखितम् । अत्र सामान्यव्रतधर्मेः कर्त्तव्यः ।
 विशेषमाह यमः “आह्वासाश्चरेत् कच्छं स्नात्वा वस्त्रं
 न पोडयेत् । अङ्गुल्यपस्थितं यासं गायत्र्या चाभि-
 मन्त्रयेत् । भक्षयित्वा उपस्थं पुनरेवाभिमन्त्रयेत् ।
 आयसं तैजसं पात्रं चक्रोत्पन्नं विवर्जयेत् । अक्षुराणां
 हि तत् पात्रं पानपात्रमचक्रजम्” अचक्रजं कुलालचक्रा-
 निष्पन्नम् । अपरे धर्मा बौधायनादिषु द्रष्टव्याः । तेन
 एकस्मिंश्चिद्दिनसाध्यं चान्द्रायणव्रतम् । या० सू० ।
 “तिथिद्वया चरेत् पिण्डान् शुक्ले शिख्यण्डसन्नि-
 तान् । एकैकं ह्रासयेत् कृष्णे पिण्डं चान्द्रायणं
 चरन् । अथाकथञ्चित् पिण्डानां चत्वारिंशच्छतद्वयम् ।
 मासेनैवोपभुञ्जीत चान्द्रायणमथापरम् । कुर्यात्तत्पवण
 स्नायी कच्छं चान्द्रायणं तथा । अनादिदेषु पापेषु
 शुद्धिचान्द्रायणेन तु । धर्म्मार्थं यश्चरेदेतच्चन्द्रस्यैति सलो-
 कताम्” अत्र (२४०) याससंख्योक्तोर्मध्ये मोपवास इति
 प्रतीयते तथा हि प्रतिपादादिपञ्चदशसु यासवर्द्धनेन
 भक्षणे “सैकपदपदार्द्धेनैकाद्याहुयुतिः किल सङ्कलिता-
 ख्येति” लौला० उक्तदिशा (१२०) याससंख्या, पुनः कृष्णे
 ह्रासेन तथैव संख्येति (२४०) भोज्ययाससंख्या ।
 तथाच समर्थासमर्थभेदेन अगव्योर्व्यवस्थेति सिद्धान्तः ।
 इन्द्रो गेखर उ० इन्द्रुः गेखरे यस्य । महादेवे इन्द्रो गेखरिणि
 गच्छे ८१६८० विव्रतिः । चन्द्रगेखरादयोऽप्यत्र ।
 इन्द्रूर उ० उन्द्रूर+ष्ट० उच्यते । मृषिके जटाध० ।
 इन्द्र उ० इदि-रन् । परमेष्ठरे । “इन्द्रो मायाभिः पुरुरूप
 ईयते” श्रुतिः । हादाशादित्यमध्ये २ आदित्यभेदे ।
 ते च आदित्यां कश्यपेनोत्पादिताः “धाताऽयं मा च मित्रस्य
 वरुणोऽगुर्भगस्तथा । इन्द्रो विवस्वान् पूषा च पर्जन्यो
 द्यमः स्मृतः । तत्स्रष्टा ततो विष्णु रजघन्यो जघन्यजः”

विष्णुध० । भा० आ० ६५ अ० । त इन्द्रस्याने शक्रनाम्ना
 पठितः यथा “अदित्यां हादाशादित्याः सम्भूता भुवनेश्वराः ।
 ये राजन्नामतस्तांस्ते कीर्त्तयिष्यामि भारत ! । धाता-
 मितोऽयं मा शक्रो वरुणस्त्वंशुरेव च । भगो विवस्वान्
 पूषा च सविता द्यमः स्मृतः । एकादशस्तथा त्वष्टा
 हादशो विष्णु रजघ्नः । जघन्यजस्तु सर्वेषामादित्यानां गुणा-
 धिकः” । कल्पभेदान्नामभेद इति न विरोधः ।
 शक्रो जघन्ते ४ रात्रौ च धरणिः ५ भारतवर्षोप-
 होपभेदे शब्दमा० इन्द्रदेवताके ईज्येष्टानक्षत्रे विष्कम्भा-
 दिषु योगेषु उपविष्टे योगे कन्दोपन्यप्रसिद्धे वरुणात्मा
 प्रस्तावे आद्यन्तगुरुद्वयेन लघुद्वयमध्येन युते चतुर्थे भेदे ।
 ६ देवराजे स च मन्वन्तरभेदात् चतुर्दशविधः यथा
 “मन्वन्तरं मनुर्देवा मनुष्यताः सुरेश्वरः । ऋषयोऽंशा-
 वतारस्य हरेः षड्विधमुच्यते” भाग० ८ स्क० १ अ० । इत्थं मन्व-
 न्तरे षड्विधकीर्त्तनीयसुप्रक्रम्य मन्वन्तरभेदेन तत्तन्नामानि
 कथितानि अतीनामभेदात्तस्य चतुर्दशसंख्या ततोक्ता यथा
 “तृषिता नाम ते देवाः आसन् स्वायम्भुवेऽन्तरे । मरीचि-
 मित्राक्षय योयज्ञः सुरगणेश्वरः” भाग० ८ स्क० १ अ० । १ मन्व-
 न्तरे यज्ञः । “स्वारोचिषो द्वितीयस्तु मनुर्गन्तेः सुतोऽभवत्”
 इत्युपक्रम्य “तत्तन्त्रोरोचनस्वासीत् देवाश्च तृषितादयः”
 तत्रैव । २ म० रोचनः । “तृतीय उत्तमो नाम
 प्रियव्रतस्तुतो मनुः” इत्युपक्रम्य “सत्यावेदश्रुता भद्राः
 देवा इन्द्रस्तु सत्यजित्” तत्रैव । ३ म० सत्यजित् । “चतुर्थ-
 उत्तमभ्राता मनुर्नाम्ना च तामसः” इत्यु० “सत्यका
 हरयो वीरा देवास्त्रिषिष्ठ ईश्वरः” तत्रैव । “ईश्वर इन्द्रः”
 ओधरः । ४ म० त्रिषिष्ठः । “पञ्चमो रैवतो नाम मनु-
 स्तामससोदरः” इत्यु० “विभुरिन्द्रः सुरगणा राजन् ! भूत-
 रयादयः” तत्रैव ५ अ० । ५ म० विभुर्नाम । “षष्ठस्य चक्षुष-
 उल्लाक्षुषो नाम वै मनुः” इत्यु० “इन्द्रो मन्त्रद्रुमस्तत्र
 देवा आस्थादयो मताः” तत्रैव ५ अ० । ६ म० मन्त्रद्रुमः ।
 “मनुर्विवस्वतः पुत्रः आहृदेय इति श्रुतः । सप्तमो वर्त्त-
 मानोऽयम्” इत्यु० “आदित्यावसवोरुद्रा विश्वे देवा
 मरुद्गणाः । अश्विनानृभवे राजन्निन्द्रोऽस्तेषां पुरन्दरः” ।
 तत्रैव अ० १३ । ७ म० पुरन्दरः । “अष्टमेऽन्तरं आयाति
 सावर्षिर्भविता मनुः” इत्यु० “तत्र देवाः सुतपसो वि-
 रजा अमृतप्रजाः । तेषां विरोचनस्तुतो बलिरिन्द्रो भ-
 विष्यति” १३ अ० । ८ म० बलिः । “नवमो दक्षसावर्षिर्भर्तृव-
 र्गणसम्भवः” इत्यु० “परोमरीचिगर्भाया देवा इन्द्रः